

Ikäihmiset petos- ja huijausrikollisuuden kohteena

rikosylikomisario Harri-Pekka Pohjolainen

Tilastokatsaus 2014 - 2019 (petosrikokset)

Poliisille ilmoitetut rikokset

AO yli 65 vuotias	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Muutos 2014>>2019
TÖRKEÄ PETOS	173	224	185	247	230	262	51,45%
PETOS	550	612	765	618	735	876	59,27%
LIEVÄ PETOS	339	388	487	356	439	520	53,39%
PETOKSEN YRITYS	341	277	261	667	390	419	22,87%
TÖRKEÄN PETOKSEN YRITYS	45	33	20	49	79	42	-6,67%
TÖRKEÄ MAKSUVÄLINEPETOS	26	80	56	89	97	92	253,85%
MAKSUVÄLINEPETOS	820	1 135	1 474	931	733	769	-6,22%
LIEVÄ MAKSUVÄLINEPETOS	86	215	390	175	138	176	104,65%
Summa	2 380	2 964	3 638	3 132	2 841	3 156	32,61%

Ilmoitettu Kpl	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Muutos 2014>>2019
TÖRKEÄ PETOS	1 208	1 224	1 228	1 162	1 290	1 651	36,67%
PETOS	10 777	12 561	11 819	11 012	11 584	13 002	20,65%
LIEVÄ PETOS	8 127	8 890	8 858	8 270	8 931	10 254	26,17%
TÖRKEÄN PETOKSEN YRITYS	151	243	211	297	411	378	150,33%
PETOKSEN YRITYS	3 335	3 348	3 139	3 395	2 848	3 857	15,65%
TÖRKEÄ MAKSUVÄLINEPETOS	123	194	161	247	214	216	75,61%
MAKSUVÄLINEPETOS	6 699	9 199	12 195	5 354	4 685	4 464	-33,36%
LIEVÄ MAKSUVÄLINEPETOS	946	1 581	2 754	1 158	1 244	1 625	71,78%
Summa	31 366	37 240	40 365	30 895	31 207	35 447	13,01%

Ongelman tunnistaminen ja siihen puuttuminen

- Taloudellisen kaltoin kohtelun tunnistamiseksi ja siihen puuttumiseksi tarvitaan herkkää otetta meiltä kaikilta. Ikäihmiset täytyy suojata tämänkaltaiselta hyväksikäytöltä.
- Suurin osa ikäihmisistä pystyy hoitamaan raha-asiansa hyvin – itsenäisesti tai avustettuna. Ikääntyminen itsessään ei heikennä henkilön kykyä huolehtia raha-asioistaan tai tehdä niitä koskevia päätöksiä.
- Sairaudet, toimintakyvyn heikkeneminen sekä riippuvuus toisen avusta lisäävät riskiä joutua taloudellisen hyväksikäytön kohteeksi.
- Taloudellista hyväksikäyttöä on monenlaista, kuten rahan tai omaisuuden anastamista, haltuunottoa tai väärinkäyttöä ilman ikääntyneen lupaa. Se voi olla petoksia, uhkailua, pakottamista tai painostamista (= rikoksia).
- Suuri riski joutua taloudellisen kaltoinkohtelun / hyväksikäytön uhriksi on niillä, jotka tarvitsevat apua raha-asioidensa hoitamisessa tai jotka eivät ole koskaan niitä hoitaneet itsenäisesti. Myös ne, joilla toimintakyky on alentunut vamman tai sairauden johdosta ovat erityisessä riskiryhmässä.

Miksi kaltoinkohtelusta ei ilmoiteta?

- Miksi kaltoinkohtelusta / rikoksista ei ilmoiteta poliisille tai muille tahoille, jotka voisivat auttaa?
 - Pelko, että jotain paha tapahtuu lisää ja enemmän kaltoinkohtelijan / rikollisen toimesta
 - Pelko siitä, että menetetään itsemääräämisoikeus (edunvalvonnan pelko / itsemääräämisoikeuden poiston pelko)
 - Ei ole kykyä (sairaus estää ilmaisemisen)
 - Ei ymmärretä / hyväksytä sitä, että on kaltoinkohdeltu / hyväksikäytetty / rikoksen uhri
 - Sosiaalinen eristäytyminen ja yksinäisyys
 - Häpeä ja itsesyytökset
 - Usko siihen, että ilmoittaminen ja asiasta kertominen on turhaa
 - Halutaan väheksyä ja unohtaa koko asia
- > KYSE ON PIILORIKOLLISUUDESTA**

Sisäiset ja ulkoiset uhkatekijät

1. **Lähipiiririkokset** (petos / kavallus / väkivalta) = ongelmaläheiset, hyväksikäyttö tukemisen ja avustamisen yhteydessä, omaisuuden luovutus, ennakkoperinnöt etc. pakottamalla, kiristämällä, huijaamalla
2. **Perinteinen sisäinen liikkuva rikollisuus ja myyjät** (petos / varkaus) = kohdehakuisuus – vanhusväestöön kuuluvat ovat helppo kohde
3. **Rajat ylittävä liikkuva rikollisuus** (asuntomurto / petos / varkaus / maksuvälinepetos / väkivalta) = kohdehakuisuus kuten yllä
4. **Huijaukset / tietoverkkohuijaukset / valepoliisit** ja muut valeviranomaiset ja –toimijat (petos / maksuvälinepetos / varkaus) = kohdehakuisuus - luotettavat henkilöt/tahot, joihin pitäisi voida uskoa

Maksukorttihuijaukset

Maksukorttihuijaukset <https://youtu.be/FLth88ZxBA4>

- Yhä useammat ostokset maksetaan erilaisilla maksukorteilla. Korttien käytön lisääntyessä kasvaa myös kortteihin kohdistuva rikollisuus. Sen keinot ovat monet, mutta tavoitteena on aina saada haltuun kortilla olevat tiedot, joiden avulla rikolliset pääsevät käsiksi kortinhaltijan pankkitilillä oleviin rahoihin.
- Suomessa on omaa kotimaista sekä rajat ylittävää rikollisuutta, jonka kohderyhmänä ovat ikäihmiset. Rikolliset toimivat usein siten, että ikäihmisen arjen toiminnoissa henkilön huomio pois ja anastetaan esimerkiksi maksukortti (Pin –koodin urkinta kaupan kassalla ja automaatilla ja tietojen kalastelu netissä)

Romanssihuijaukset

Romanssihuijaukset <https://youtu.be/v8jyD4lrY64>

- Rikolliset hankkivat suuriakin summia niin sanotuilla romanssihuijauksilla, joissa ryhdytään pyytämään uhrilta rahaa jollakin tunteisiin vetoavalla tekosyillä.
- Motiivi: ihastuminen ja rakastuminen sekä vaurastuminen
- Rakkauspetos, rakkaushuijaus tai romanssihuijaus on rikos ja sen uhriksi voi joutua kuka tahansa. Rikoksen tekijät ovat yleensä erittäin taitavia sekä ihmistuntijoina että tietoverkon hyödyntäjinä. He käyttävät häikäilemättömästi hyväksi ihmisten luonnollista tarvetta löytää seuraa tai elämänkumppani. Uhriksi joutuneen voi olla hyvin vaikea tunnistaa alkuun, että onko kyseessä tavallinen tutustuminen toiseen seuraan hakevaan ihmiseen vai ammattirikollisen huijausyritys.

Valepoliisit taitavia puhuttajia

- Petoksia tekevät henkilöt ovat usein taitavia puhuttajia, eikä asian esittämisessä ole välttämättä mitään sellaista, mikä kielisi petollisista aikeista. Petoksen tekemisessä käytetään yleisesti hyväksi **henkilön hyväntahtoisuutta ja luottamusta** (esiintymällä luottamusta herättävänä tahona) **ystävällisyyttä / 'pidettävyyttä'** petosmies on yleensä hyvin miellyttävä siinä vaiheessa kun hän luo luottamussuhdetta **kiirettä** luodaan tarina, jossa etu menetetään, jos ei toimita nopeasti tai rikos tapahtuu, jos ei poliisia totella.
- Jos et ymmärrä mistä on kyse, niin ota lisää aikaa, vaikka vastapuoli loisi mitenkä kovaa painetta / kiirettä. Poliisi tai pankki ei ikinä kysy puhelimesta pankkitunnuksia.

Valepoliisi –ilmiö (2017->)

- Valepoliisirikokset kasvoivat Suomessa räjähdysmäisesti viimeisen kuuden vuoden aikana aina 2019 saakka
- Huippuvuonna 2017 valepoliisirikoksia kirjattiin lähes 1000 kpl ja rikosvahingot olivat lähes miljoona euroa (suurin yksittäinen summa 168 000 euroa / kateisiin jäi 100 000 euroa)
- Organisoitua ja järjestäytynyttä rikollisuutta (selkeät roolit ja tehtävät)
- Valepoliisirikoksissa tekijät hyödyntävät kansalaisten korkeaa luottamusta poliisiin
- Valepoliisi-ilmiössä on kysymys eräänlaisesta sosiaalisesta manipuloinnista, jolloin käytetään hyväksi vanhuksen korkeaa luottamusta sellaiseen tahoon, jota hän pitää korkeana auktoriteettina
- Poliisina esittäytymällä ja tuomalla ilmi esimerkiksi uhka pankkitilien hakkeroinnista, saadaan vanhus hätäntymään ja paineistettua nopeiden päätösten tekoon. Stressitila sumentaa vanhuksen arviointikykyä ja tällöin hänestä tulee otollinen uhri huijauksen toteuttamiselle

Valepoliisi –ilmiö (2017->)

- Rikoksen kohde valitaan usein profiloiden tiettyjen omaisuuksien perusteella (lyhyt aikainen tarkkailu, nimi tai lankaliittymä)
- Huijaus tapahtuu pääsääntöisesti puhelimen välityksellä
- Puhelu aloitetaan esittäytymällä poliisiksi ja kertomalla, että henkilöt rahat ovat vaarassa ja tilille ollaan tunkeutumassa
- Tekijä pyrkii aluksi selvittämään asianomistajan pankkiyhteyden (bulvaanin käyttö)
- Seuraavaksi pyydetään pankkitunnuksia, jotta vahinko saataisiin estettyä
- Puhelun aikana pyritään luomaan kiireen tuntua ja aikapainetta, jotta asianomistajan harkintakyky pettäisi ja päätökset olisivat nopeita
- Kiire, painostus ja henkilön vakuuttavuuden takia, asianomistajat ovat toimineet puhelussa annettujen ohjeiden mukaisesti
- Tyypillistä on myös väsyttämistaktiikka (useita soittoja päivässä)

Erään valepoliisin oma näkemys teoista

- *"Ihminen on varmaan liian hyväuskoinen"*
- *"Minua hämmästytti, että ihmiset lankeavat tuollaiseen juttuun. Valitettavasti näin kuitenkin tapahtui."*
- *"Uhrit ovat varmaan jälkikäteen miettineet, oliko tuo oikea poliisi. Mutta sehän oli jo liian myöhäistä, kun kirjekuori oli jo poissa."*
- *"Ei niitä erityisesti mitenkään valittu, vaan nimien perusteella. Kirjoitat jonkun nimen nettiin ja otat numeropalvelusta numeron ja soitat."*
- *"Tiedän tapauksia, jossa valepoliisitoiminnalla on saatu 200 000 - 300 000 euroa." (Yle 17.12.2019)*

Valepoliisi –ilmiön tilannekuva nyt

- Valepoliisijutuissa laskeva trendi
- Niitä kuitenkin edelleen esiintyy, mutta määrä ja rikoksella saatu hyöty on laskenut selvästi
- Toimiiko tiedottaminen → ihmiset tulleet valppaammiksi?
- Poliisi ja pankit ovat tehostaneet omaa ja yhteistoimintaansa ja pyrkivät reaaliajassa estämään varojen siirrot tililtä toiselle
- Myös muiden viranomaisten, kuten ulosottomiehen nimissä esiinnyttäen ja pyritään urkkimaan lähinnä henkilötietoja

Muut huijausrikokset

Sukulaispoikapetokset

- Ikäihmiseen ottaa yhteyttä nuori mies tai nainen, joka esiintyy lapsen lapsena tms. sukulaisena, jolla on akuutti rahatarve -> pyydetään rahaa lainaan
- jos rahaa saa, saattaa rahan lypsäminen jatkua

Asuntoon tunkeutujat / kaupustelijat, jotka työntyvät vanhuksen asuntoon, jotta

- voivat myydä ylihintaisia tuotteita tai (remontti)palveluita
- varastetaan lompakko tai muuta arvokasta
- varastetaan pankkitunnukset myöhempää petostelua varten

Pankkeihin liittyvät sähköpostihuijaukset

Pankkien sähköpostihuijaukset

- Ihminen saa pankin lähettämäksi taitavasti väärennetyin sähköpostiviestin, jossa pyydetään tekemään tietoturvapäivityksiä
- Jos ihminen haksahdaa tämän tekemään ja antamaan tietojaan, saa hän kohta soiton 'pankista' ja häneltä kalastellaan pankkitunnukset ja rahat lähtevät ulkomaille
- Eivät kohdistu erityisesti vanhuksiin, mutta ehkä taitamattomuus ja ymmärtämättömyys teknisissä asioissa saattaa olla riski rikoksen kohteeksi joutumiselle
- Verottajan nimissä toimitaan samalla mekanismilla

Poliisin keinoja ennalta estää ikääntyneisiin kohdistuvaa rikollisuutta

Strateginen linjaus;

- Poliisi ennalta estää ikääntyneisiin kohdistuvia rikoksia levittämällä tietoa ja antamalla neuvoja ikääntyneille ja heidän omaisilleen siitä, miten rikoksilta voidaan suojautua.
- Ikääntyneet tarvitsevat tietoa erityisesti tietoverkkorikoksista, petoksista ja huijauksista ja niistä suojautumisesta. Tehokas tapa levittää tietoa ja valistusta on osallistua erilaisiin tilaisuuksiin, joissa on koolla ikääntyneitä.
- Kanssakäyminen ja poliisin näkyminen näissä tilaisuuksissa lisää myös ikääntyneiden turvallisuuden tunnetta ja luottamusta.

(Lähde: Poliisin ennalta estävän työn strategia 2019)

Poliisi korostaa tiedon ja rationaalisen toiminnan tärkeyttä turvallisuuden lisääjänä

- **Turvallisuutta voidaan lisätä oikealla tiedolla, osaamisella ja järkiperaisella toiminnalla. Niitä tulee miettiä etukäteen.**
- Yksinäisyys lisää riskiä syrjäytyä ja lisää pelkoja, koska asioista ei pääse keskustelemaan eikä mielessä olevia asioita näin pystytäkään purkamaan.
- Pelko omasta turvallisuudesta voi heikentää merkittävästi omaa hyvinvointia ja elämänlaatua. Ihminen voi eristäytyä. Pahimmillaan pelkäävästä tulee riski itselleen ja ympäristölleen.
- Tieto ja kokemus hälventävät turhia pelkoja ja auttavat toimimaan järkevästi.
- Netti on monen asian mahdollistaja. Siellä on kuitenkin omat riskinsä. Niistä pitää ottaa selvää ja toimia tavalla, joka estää tekemästä virheitä. Nettimaailma tarjoaa ikäihmisille paljon hyvää, erilaisia tapoja yhteydenpitoon, keskustelu- ja harrastetoimintoja.

Miten meitä huijataan – miten ne voidaan estää

- **ÄLÄ ANNA** salasanaasi, käyttäjätunnustasi tai verkkopankkitunnustasi kenellekään kysyjälle!
- **ÄLÄ OLE** liian herkkäuskoinen. Huijauksissa vedotaan ihmisten luonnollisiin toiveisiin ja taipumuksiin auttaa muita!
- **MUISTA** - älä mene s-postissa tai tekstiviestissä olevalle sivustolle ehdotetun linkin kautta – **tietojen kalastelua**
- **MUISTA** - lukkoikoni ja https://
- **MITEN MAKSUKORTTI TULISI SUOJATA?**

Maksukortin suojausohjeet

Maksukortin suojaus

- Maarajoituksen asetus
- Päiväkohtainen nosto raja
- Verkkoo-ostosten osalta kielto
- Maksukortti on henkilökohtainen maksuväline eikä sitä saa luovuttaa kenellekään – vastuu seuraamukset!
- Älä anna korttitietoja sähköpostissa tai minkäänlaisissa tiedusteluissa – vaikka kysyjä kertoisi olevansa **POLIISI**

Kiitoksia

Harri-Pekka Pohjolainen
rikosylikomisario
Itä-Suomen poliisilaitos
harri-pekka.pohjolainen@poliisi.fi
0295 456 567